



UNIVERSITÄTS-  
BIBLIOTHEK  
PADERBORN

**D. D. Emanuelis Gonzalez Tellez, In Inclyta Salmanticensi  
Academia Collegii Majoris Conchensis Alumni, &  
antiquioris vespertinæ Sacrorum Canonum Cathedræ  
propriarii Interpretis; in Pinciano Sanctæ ...**

Additis Notis uberioribus ab Historia, & Chorographia

Complectens Librum Qvintum

**González Téllez, Emanuel**

**Francofurti Ad Moenum, 1690**

Capvt XVI. Idem a Episcopo Lingoniensi, & Abbati Morismundi Cisterciensis  
Ordinis, Lingoniensis diœcesis.

---

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74544](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74544)

buit, ac si etiam litera ipsa ostensa fuissent, nobis constitit evidenter, iudices ipsos prætermisso juris ordine processisse, tam processum eorum, quam concessionem Ecclesiarum prædicto Abbati de mandato ipsorum factam auctoritate Ap. retractamus, præsertim cum relationis ipsius series repugnantia contineat, & adversa. Dicitur etenim quod crimen eiusdem Presbyteri usque adeo publicum fuerit, & notorium, quod nullus inficiationis locus penitus existeret, ut pote cuius universus vicinia populus testis erat: & tamen illud prætermittitur, quod eidem Presbytero terminum peremptorium præfixerunt, in quo si posset, super infamia prædictorum criminum canonicè se purgaret. Cum nimirum si crimen notorium existeret, non erat utique illi indicenda purgatio, sed in eum condemnationis sententia promulganda. *Et infra*; Si verò nullus apparuerit legitimus accusator, & ipsum invenieritis apud bonos, & graves super prædictis criminibus, vel ipsorum altero infamatum, purgationem ei canonicam indicatis, non obstante, quod coram prædicto electo dicitur se purgasse, cum iudicio pendente coram iudicibus delegatis non debuerit ordinarius purgationem indicere infamato.

NOTÆ.

Constantiensi diœcesi Germaniæ egi in cap. 15. de præscript.

- 1. <sup>a</sup> **A**rgentin. ) Ita etiam legitur in tertia, collectione, sub hoc tit. cap. 6. De Ecclesia Argentina Germaniæ, quæ olim erat canonicorum regularium, egi in cap. venerabili, de præb. & dignitatibus.
- 2. <sup>b</sup> Constantiensis Episcopus. ) Werneus videlicet Baro de Stauffeu, vir probatæ vitæ. De Con-

3. <sup>c</sup> Sancti Galli. ) Vetustissimum, & potentissimum est hoc monasterium Ordinis D. Benedicti in diœcesi Constantiensi, ut refert Bucelinus tom. 1. Germaniæ sacra, p. 2. fol. 36. His temporibus florebat Abbas Rodulfus, qui postea fuit Episcopus Curienfis, ut refert Bucelinus ubi supra.

CAPVT XVI.

Idem <sup>a</sup> Episcopo Lingoniensi, & Abbati Morismundi Cisterciensis Ordinis, Lingoniensis diœcesis.

**R**ecepimus literas vestras, quibus nobis intimare curatis, quod Apostolico suscepto mandato super indicenda purgatione venerabili fratri nostro Archiepiscopo Bisuntino, ad diem sibi præfixum comparuit coram vobis iuramentum purgationis offerens sub hac forma; videlicet, quod immunis erat ab illis criminibus, super quibus se purgare debebat. Cumque vos diceretis hanc non esse formam canonicam, & super id fuisset aliquandiu disputatum, ipse tandem ad nos vocem appellationis emisit, cui de prudentium virorum consilio detulistis. Ipse verò ad præsentiam nostram accedens, humiliter supplicavit, ut saltem super purgatione conscientia dignemur temperare rigorem; quia non audebat asserere, quod à nativitate sua nunquam esset passus lapsum carnis. Porro cum ab eo non credatur tale exactum fuisse iuramentum, potius præsumitur, quod alia de causa volebat sub præscripta forma jurare: videlicet quod immunis esset ab illis criminibus, de quibus fuerat infamatus; quia quamvis commisisset, tamen etiam jam esset immunis ab illis. Ideoque præscriptam purgationis formam, secundum quam idem Archiepiscopus coram nobis obtulit se purgare, penitus reprobamus, in iungentes eidem, ut si potuerit, & voluerit, sub hac forma se purget, secundum sanum intellectum, quem ei duximus exprimendum, videlicet simoniam, venditionem iustitiæ, atque incontinentiam, de quibus infamatus existit, juret se minimè commisisse, postquam ad Archiepiscopalem promotus est dignitatem: & compurgatores sic jurent, quod credunt eum verum jurasse. Quo factò vos illum dimitratis in pace, alioquin eum, sublato cuiuslibet contradictionis obstaculo removendum curetis à regimine Pastoralis: processuri secundum formam in prioribus literis expressam. Hactenus literæ Innocentii Papæ.

## NOTÆ.

1. <sup>a</sup> **I**dem.) Ita tantum legitur in hac sexta collectione, cum in antiquis collectionibus non reperitur hæc decretalis; sed restituenda est ita inscriptio: *Episcopo Lingoniensi & Abbati Morismundi Cisterciensis Ordinis, Lingoniensis diocesis, ut restituit ex registro Vaticani Manrique tom. 4. annal. Cisterc. anno 1216. cap. 3.* & ad hanc causam spectat textus in *cap. licet de accusat.* ubi refertur prima delegatio facta ab Innocentio III. pro inquisitione vitæ Archiepiscopi Bisuntinensis, qui cum in pluribus laborasset, præcipue simonia, incontinentia, & vendita iustitia, & cum de hoc ultimo delicto constitisset, de prioribus vero tantum fama exstaret, iussit Innocentius prædictis Episcopo, & Abbati, ut pro culpa probata penam statuerent, pro reliquis vero purgationem illi injungerent, in qua si diceret, pastoralis dignitate privarent, & pro purgatione formulam vulgarem præscripsit, videlicet ut purgandus juraret, se non fecisse, deinde compurgatores affirmarent etiam sub juramento se credere eundem non pejerare: cuius commissionis literas dedi in *cap. licet, de accusationib.* Sed cum Archiepiscopus conscientia de admittis criminibus accusaret, & nec fateri tutum, nec pejerare licitum existimaret, cum die condicto ad purgationem consisteret, cum compurgatoribus coram utroque iudice interrogatus sub juramento, renuit jurare, nisi sub ea forma, videlicet, se immunem esse ab illis delictis. Quam novam jurandi formam cum ipsi iudices notassent, agnoverunt in ea non levem fraudem latere, quia si post poenitentiam, & satisfactionem ita jurabat, verè assererat se immunem esse ab illis delictis: quare ut suspectam, & inauditam hanc formam jurandi rejecerunt, exigentes juramentum juxta consuetam formam. Quare ipse Archiepiscopus, ut ab eis gravatus ad Sedem Apostolicam appellavit: Innocentius autem in præfata epistola eisdem iudicibus rescribit, quomodo purgatio, & sub qua forma juramenti Archiepiscopo injungenda esset. Textum hunc transcripsi pro ut ex registro Vaticano reperitur apud Manrique ubi supra.

## COMMENTARIUM.

2. **C**onclusio **I**n his omnibus Decretalibus agitur de purgatione canonica injungenda tam Episcopis, Presbyteris, quam laicis infamiam laborantibus, cum crimina ab eis admittâ plene probari nequeunt, & de forma servanda in ipsa purgatione; quare eas sub unico commentario exponere necessarium duxi. Sit assertio: *Infamatus de delicto, quod plene probari nequit, purgandus est proprio juramento, & compurgatorum.* Probant eam textus in *cap. sacerdotes 33. 50. dist. cap. Presbyter 5. cap. habet 6. cap. Memoriam 7. cap. quotiens, & per rotam 2. q. 5. cap. decernimus 3. q. 9. cap. Presbyter, cum sequentibus 2. q. 4. cap. tua 9. de cohabit. cleric. cap. tam. literis, de testibus, cap. tunc, de apostatis, cap. laudabilem, de frigidis, cap. Artaldus 8. q. 3. cap. insinuatum, de simonia, cap. 2. de calumn. cap. excommunicamus, §. quia autem, de heretic. cap. qui admittit 1. §. quest. 8. cap. ex literis 19. de homicid. cap. ad nostram, de probat. cap. 5. de adulteris, cap. 1. de confessis, cap. 1. §. quest. 1. cap. ex parte, de offic. ordin. cap. literas, de præsumpt. cap. veniens, cap. cum oporteat, cap. inquisitionis, cap. accedens, de accusat. Nicolaus ad consulta Bulgar.*

cap. 6. Cum liber homo crimine fuerit appetitus, si jam pridem repetitus est alicujus sceleris reus, aut tribus testibus convictus, pena succumbit; aut si convicti non potuerit, ad Evangelium sacrum, quod sibi obicitur, minime commississe jurans absolvitur, & deinceps huic negotio finis imponitur. Concilium Pistense can. 4. Si quis in exercitu, vel infra regnum sine iustione canonica per vim hostilem aliquid prædari, aut fenum tollere, aut granum, sive pecora majora, sive minorâ, domosque infringere, vel incendere ausus fuerit, hæc nefiant omni modo prohibemus: quod si ab aliquo præsumptuose factum fuerit, sexaginta solidos, si liber est, sit culpabilis, & omnia similia restituat, aut cum duodecim testibus se purget. Alia juris testimonia congesterunt Crespetus in *summa*, verbo *Purgatio canonica*, Antonius Aug. in *epit. jur. lib. 3. tit. 8.* Illustrant ultra congestos à Barbosa in *præfati*, Fornerius *lib. 6. rer. quotid. cap. 8.* Panciroli *lib. 4. var. cap. 84.* Lindembrog in *glossar. legum. verbo purgatio*, Cujac. in *cap. vestra, de cohabit. cleric. & lib. 1. feud. tit. 1.* Landmeter *lib. 2. de veteri cleric. cap. 108.* Torreblanca de *magia*, *lib. 3. cap. 20.* Delrio eod. *tract. lib. 4. cap. 4. quest. 3.* Idem Torreblanca de *jure spirit. lib. 15. cap. 13.* Juretus in *notis ad epist. 5. 4. 190. & 206.* Carnor. *Fragolo de regim. Christ. Repub. lib. 12. disput. 25. §. 3.* Hallierius de *sacris elect. lib. 2. cap. 2. art. 1. §. 2.* Fillesacus in *cap. 5. de offic. ordin. §. 3.* Bignon ad *Marculf. lib. 1. cap. 38.* Mancipus de *tripli. jur. collat. cap. 92.* Ansenius de *jurejur. cap. 2. 8.* Lemaitre de *jur. eccles. lib. 3. cap. 7.* Durantius Casellius *lib. 2. var. cap. 1.* Robertus *lib. 1. rer. judic. cap. 11.* Cresolius *lib. 3. mystag. cap. 18. sect. 2.* Gibalin. de *negot. tom. 2. lib. 6. art. 8. num. 36.* Scortia in *select. Pontific. constit. epit. 9. theorem. 28.* Borell. in *summa decif. tit. 5. 3.* Bermondus de *public. concubin. verbo in Conciliis*, Balboa in *cap. at si clerici 4. num. 26. de iudic. Vegain eodem textu, num. 26.*

Sed hæc assertio ita illustrata difficilis valde redditur sequentibus juris principiis. Aut enim purgatio canonica indicitur, quia accusator legitimus non est, & tunc fatigandus non est accusator, cap. *accusator 7. q. 1. cap. 1. ubi late probavi, de accusat.* aut legitimus est accusator, sed crimina objecta non probavit: & tunc certum est, accusatore non probante, reum esse absolvendum, l. 1. & 3. *C. de eadendo.* Igitur neutro casu purgatio canonica potest injungi; nec interest, quod ipse reus postulatus laboret infamia, quia fama, aut rumori temere credendum non est, cap. 2. *de cohabit. cleric. cap. 5. de eo qui cognov. consanguin. cap. 6. de fide instrum.* Alioquin, ajebat Quintilianus, *fraude inimicorum falsa vulgantium saepe fama noceret etiam innocentibus: fama saepe numero malignitas initium, credulitas incrementum dat.* Quare Pontifex in *cap. vestra 8. de cohabit. cleric. ait: Non testimonis, quæ rumor spargit, atque circumfert, etiam si dicantur esse quorundam bone existimationis hominum; sed testibus tantum in judicium productis esse credendum.* Quod & docetur in l. 3. §. idem Dominus ff. de testibus. Faciunt Cicero pro *Posthumo*, ibi: *isidem testibus, inquam, & quidem non productis, sed dictis testium recitatis, quasi præjudicata res ad has causas deferatur.* Tacitus in *lib. de Oratoribus*, ibi: *Testimonium in iudiciis publicis, non absentes, nec per tabellam dare, sed coram, & per præfentes.* Igitur si adlit infamia, seu rumor contra ipsi reum postulatam, non ideo cogendus

coegendus est purgationem canonicam subire. Augetur hæc dubitandi ratio ex eo, quia licet in causis civilibus probationum inopia laborantibus iurandum deferri possit reo a parte, vel iudice, *l. admonendi, ff. de iur. iur. l. 3. C. de rebus credit.* tamen in causis criminalibus non licere iuramentum hoc deferre, probat *Forner. lib. 5. ver. quot. cap. 19.* Augetur secundò hæc dubitandi ratio, nam fallax valde est hoc genus purgationis; siquidem testes compurgatores deponunt tantum de credulitate, cum debeant deponere in his, quæ perceptum sensu corporeo, *leg. testium, Cod. de testibus. Fachineus lib. 11. contr. cap. 69.* & ita testi deponenti de credulitate in facto alieno fidem non adhiberi, post *Glossam* docent omnes repetentes in *dist. leg. testium, Felinus in cap. quotiens, de testibus.* Igitur non rectè in præfenti docetur, purgationem canonicam esse injungendam eis, qui infamiã laborant, si delictum probari nequit. Unde *Smarragus* in libro *de pressuris ecclesiasticis, p. 1.* improbat hanc conjurandi consuetudinem, dicitque adinventam, ut in sacerdotes Dei liberius malevoli læviant, ibi: *Satisfactionem igitur accusati sacerdotis sub iurejurando minime dicunt valere, nisi plures etiam sacerdotes simul compellant jurare, in quibus hoc assumunt in testimonium, quod factum se legisse iactant in actibus Romanorum Pontificum; nam quod de Damaso, & Sixto, & Symmacho venerabilibus Pontificibus invenitur, eo quod dum à quibusdam perversis criminibus accusarentur, collectis Episcoporum Concilii synodice purgati sint, hæc se his verbis intelligere fatentur, quod omnes præfati Episcopi cum ipsis Pontificibus pro illatis iurassent criminibus: quasi non eos propria tantummodo absolvet satisfactio, nisi hæc etiam predictorum confratrum firmaret juratio. Nobis tamen quod sic intelligendum sit, reverà non patet; planè enim à predictis Episcopis præfatos Pontifices accepimus, sed ipsorum suggestione, propria tantummodo satisfactione, ipsi etiam faventibus eos alienos à criminibus fuisse firmatum est. Sed si pro alicuius iusti innocentia alicui placuit sacramentum præbere charitatis causâ, ut eum vel sic à persequentibus liberare omnimodis placet; verum tamen licet perversorum infestatione quasi in primitiva Ecclesia hoc fieri potuisset, tamen exemplum in posterum relinqui debuit: quo etiam in sancto Concilio, vel cuius Catholici, & Apostolici viri decreto sancitum sit, sacerdotes Dei à criminibus absolvi non posse, nisi confratrum satisfactione, ignoramus. Cum enim sacramenta omnibus interdicta sint Christianis, valde perniciosum est sacerdotes ad hæc etiam alios cogere, unde etiam se custodire, quàm & illos debuerunt arguere. Accedit, nam facilè colludentibus compurgatoribus cum ipso reo probabitur hoc modo ejus innocentia, ut suo tempore contigisse refert *Hincmarus* in epistola ad *Coepiscopum Joannem*, his verbis: *Qualiter de infamato Presbytero ex auctoritate majorum tenemus, tua dilectioni mandamus; & sicut sanctus Gregorius decrevit, si mala fama ex similitudine per parochiam de Presbytero exierit, & accusatores, ac testes legales defuerint, ne contra Apostolum infirmorum corda de mala fama Presbyteri percutiantur, & ne vituperetur ministerium nostrum, nec securiores Presbyteri existentes, licentiùs in peccatum labantur, secundùm decreta majorum cum denominatis sibi vicinis Presbyteris septem, quos scimus nolle perjurare, sacramento famam suam purget. Si autem denominatos à nobis sibi Presbyteros ad famam suam pur-**

D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. V.

gandam habere nequit, & alios secum ad iurandum conduxerit, quoniam experti sumus, quosdam admicem conspirasse, ut reputati in iudicio in sua purgatione jurant, sicut & Presbyteri pleni iniquâ cogitatione adversus *Susannam* conspiraverunt, Presbyteri qui in purgatione infamati sacerdotis, seu unâ cum eo ad iurandum offerunt, examinationem iudicii per advocatum infamati Presbyteri recipiant, ut in sacramento se Deo non perdant, sicut quosdam hinc jam revocatos comperimus.

Quâ dubitandi ratione ita fulcitâ non obstante, vera est præfens assertio, pro cuius plena expositione sciendum est, purgationem duplicem esse; canonicam videlicet, ita dictam, quia canonicis recepta est, de qua in præfenti titulo; aliam vulgarem, quæ vulgi moribus inducta est, sæpiusque ab Ecclesia reiecta, de qua infra, titulo sequenti. Purgatio canonica olim variis modis iungebatur, fiebatque primò per iudicium crucis, cuius purgationis per crucem mentio fit *lib. 1. capitul. Caroli, cap. 108. lib. 3. cap. 46. lib. 4. cap. 126. in appendice 2. ad lib. 4. cap. 33. in legibus Longobard. tit. 26. & 33. & in can. 17. Concilii apud Wermer. cuius verba dedi in c. 3. de frigidis.* Quomodo tamen hæc purgatio fieret, & quodnam esset hoc iudicium crucis, variè exponunt Interpretes. *Vittus Amerbachius in notis ad const. 34. Caroli Magni, Gadelmanus lib. 3. de magis. cap. 5. Torreblanca de magia lib. 5. cap. 23. num. 26.* existimant fuisse quoddam armorum genus conformatorum in speciem crucis. Sed facilè eos refellit *Theoph. Raynaud. de calumn. sect. 3. cap. 2. quest. 1. & expese hæc sententia reicitur ex dicto canone 17. Concilii apud Wermer. ubi hæc purgatio æqualiter indicitur viro, ac uxori; quod absurdum est, si per eam cum armis pugnaretur. Delrio lib. 4. de disquisit. cap. 4. quest. 6. num. 2. Grethferus lib. 2. de cruce, cap. 25. docent, purgationem hanc per crucem continere sortes qualdam, quæ jaciebantur ad crucem, juxta formam præscriptam in legibus Frisionum tit. 14. §. 1. Parabantur quidem duæ tessere, quarum una pura, altera crucis signo notata erat; & linteo super altari involuta ponebantur, & post varias preces à Presbytero, vel puero extrahebantur; & si prima crucis tessera extrahebatur, innocentia illius, cujus fuerat, probata manebat: qui ritus ut superstitiosus, et si diu duravit, tandem est sublatus. Alio etiam modo purgationem per crucem fieri constat ex formula incerti actoris, & ex legibus Ripuar. tit. 7. ubi jubetur, reum criminis stare ad crucem per 42. noctes, & si non possit, & caderet, nocens credebatur; aliàs innocens maneret. Sed verius est, iudicium crucis esse tantum iuramentum per crucem præstitum, aut contactâ sanctâ cruce, quale sæpè sæpius usitatum refert *Grethferus lib. 2. de cruce, c. 16.* referuntque similia iuramenta *Nicetas Choniates in Alexio Duca, & Cedrenus in Constantino Leonis filio: quomodo exposui dictum canonem 17. in c. 3. de frigidis.* Alia etiam purgatio canonica olim in usu erat per susceptionem Eucharistiæ, tam in furtis, & homicidiis, quàm in aliis criminibus*

Y y 2

depra-

5.  
De pur-  
gatione  
canonica.

deprehendendis, cap. *sepè*. cap. ult. 2. q. 5. quam Gregor. VII. insinulatum simoniae ab Henrico III. Imperatore publicè Missam celebrando adhibuisse, subiissequè, referunt ex aliis Theophilus de calumnia, sect. 3. cap. 2. q. 3. Delrio *disquis. magic. lib. 4. q. 3.* quae probatio non ad extorquendum à Deo miraculum, sed in testimonium innocentiae adhibebatur; neque enim qui sceleris sibi conscius erat, audebat Christi corpus sumere in iudicium, & condemnationem, ut loquitur D. Paulus, & exponunt Delrio *suprà*, Suarez *lib. de irreligiosis. cap. 3. sub finem*, Sanchez *lib. 2. in Decalog. cap. 34. num. 13.* quamvis huic probationi adhibebatur aliquando imprecatio, quae quis sibi imprecabatur, ne Eucharistiam glutire posset, aut eodem momento periret, ni verum diceret, ut constat ex formula huius probationis, quam tradit Trithemius in *chron. Hirsaugensi*. Et cum hoc ritu quidam abuterentur, ut refert Balsamon in *canone 61. 6. Synodi*, prohibita fuit hæc purgatio, ut alia pergrina iudicia improbata fuerunt, cap. *tribus*, de *consecr. dist. 2. cap. dilecti*, cap. *ex tuarum*, hoc tit. docet Gibal. d. lib. 6. art. 8. Prado de *Eucharistia q. 80. dubit. 8. §. 5.* quem purgationis ritum adumbrarunt Gentiles, ut refert Acron vetus Horatii commentator, qui ad librum primum *epist. 10. vers. 10. ait: Cùm in servis suspicio furti habetur, ducunt ad sacerdotem, qui crustum panis carmine infectum dat singulis, quod cùm ederit, manifestum furti reum asserit.*

6. Tandem purgatio canonica, de qua in præsentis titulo, fit per iuramentum, quo quis se innocentem esse sceleris sibi afficti, & impositi, invocato Deo in testem, affirmat; quam purgationem initium Cujac. in *cap. 8. de cohabit. cleric.* trahere ait à dispositione legali, de qua in *l. 4. §. sed si ferus*, ff. de *edendo*, l. 3. §. *sicubi*, C. de *his qui ad Ecclesiam*, l. ult. C. de *bonis auctorit. jud.* Et sanè iure civili iurejurando plerumque decidebantur controversia, l. 1. ff. de *iurejur.* Ideo qui amovisse dicitur, compellitur jurare, l. *Marcellus*, ff. *ver. amot. l. ult. §. licentia*, C. de *iure delib.* Similiter & qui suspectus usura est, interpositaque per dolum persone, l. *eos*, §. *ul. C. de usur.* faciunt lex §. ff. de *public. judic.* lex 6. C. ad *leg. Corn. de sicar.* lex ultima, C. de *abolit. lex si duo* 13. §. *idem*, lex in *duobus* 28. §. *si qui*, ff. de *iurejur.* Cujus rei alia innumera exempla extant in Pandectis. Quare sapienter Justinianus dixit, sacramenti timore compesci contentiosam litigantium instantiam, in *l. 1. C. de iurejur. propter calumn.* Pancirola verò *lib. 1. var. cap. 84.* existimat ex iure Longobardorum purgationem canonicam descendere; siquidem apud eos actore non probante, si qua erat pro eo conjectura, reus iuramento se expurgare, aut causam suam iustam probare tenebatur, & alios duodecim suæ assertionis testes producere, cap. 1. de *contentione inter dominū, & feudū*, §. *cùm auzem*, si de *investitura feudi, in usibus feudorum*. Sed verius credo, genus hoc purgationis apud varias gentes invaluisse, ut ex Bajubariis constat ex titulo 15. legum ipsorum, cap. 12. ibi: *Iudex causam suam bene cognoscat, & prius vel tacitus inquireat, ut eum veritas latere non possit, nec facile ad sacramenta veniatur.* Et paulò post: *Nulli liceat perjurare, sed sicut iudicatum exsolvi.* In his verò causis sa-

cramenta præstentur, in quibus nullam probationem discussio indicantis invenerit. Apud Frisiones ita cavetur. *Non iuret, sed componat, ac si ipse eum occideret.* Apud Anglos tit. 9. ita legitur: *Si negat, cum undecim iuret, aut campo decernat.* Wilhelmus Angliæ Rex apud Hovedenum ita sanxit: *Si appellaverit Anglicus Francigenam, & eum approbare voluerit, iudicio, aut duello, volo tamen Francigenam purgari sacramento, non ferro.* Apud Francos similem purgationem invaluisse constat ex variis capitularibus infra referendis, & ex lege Salica, tit. 50. & 55. & ita ius consuetudine apud tot gentes receptum Ecclesia admisit, & statuit in canonicis *suprà* relatis: ipsique Summi Pontifices calumnias sibi objectas ea ratione diluerunt, ut Leo III. ut referunt Monachus Engolismensis in *vita Caroli Magni*, ibi: *Inter qua vel maximum, & difficillimum erat de discutiendis Papa obiectis criminibus; & dum nullus probator criminis esse potuit, Dominus Papa Leo coram omni populo in Basilica B. Petri Evangelium portans, ambonem conscendit, & invocato sanctæ Trinitatis nomine, iurejurando ab obiectis criminibus se purgavit.* Monachus Sangalensis in *vita Caroli Magni*, ibi: *Illic intererat pater Leo assumens Evangelium Domini nostri Iesu Christi, posuit super caput suum, & in conspectu Caroli, eiusque militum, assistentibus etiam persecutoribus suis, in hæc verba iuravit: Sic in die magni iudicii sem particeps Evangelii sicut immunus sum criminis falsò mihi ab istis obiecti.* Refert Lindembrog in *Glossario*, verbo *Purgatio*. Similiter & fecit Pelagius, ut refert Anastasius in eo: qui Pelagius tenens Evangelia, & crucem Domini super caput suum, in ambonem accedens satisfecit cuncto populo, & plebi; quia nullum malum peregrisset contra Vigilum. Purgationis Damasii Papæ meminerunt Sigisbertus, & Anastasius in eo: Sixti III. & Symmachi Anastasius Biblioth. in *eorum vitis*; quorum & similia exempla referunt Pitheus in *onomast. ad capitularia*, verbo *Purgatio*. Delrio *lib. 4. disquis. magic. cap. 3. quest. 3.* Quare Hincmarus in opusculo de divortio Thebergæ interrog. 6. ait: *Hanc purgationem in ecclesiasticis, & externis legibus receptissimam esse, & à primis seculis usitatum.* Cromerus *lib. 15. hist. Polonia*, narrat Sophiam Reginam stupri insinulatam iuramento ase, & aliis septem honestis viris præfinito se purgasse. Solenne porro fuit, iuramentum hoc præstari publicè in Ecclesia, aut tumulis Martyrum, aut altari, vel etiam extra Ecclesias, admotis Sanctorum reliquiis. Concil. Meldense *can. 39. ibi*: *Tantum hoc malum est, ut ad Sanctuarium Martyrum, ubi diversorum agritudines sanantur, ibi perjuri, licet manifestè interdum peccati non videantur, iusto Dei iudicio à demonibus arripiantur, sicut sanctus dicit Gregorius.* In legibus Aleman. tit. 6. ita cavetur: *Sacra sic fieri debent, ut illi juratores manum supra capsam ponant.* Gregorius Turon. *lib. 4. hist. cap. 46.* requirit hominem alium Ursium nomine, quem ad altare clam adductum jurare fecit, ac dicitur: *Per hunc locum sanctum, & reliquias Martyrum beatorum, &c. Et lib. 5. cap. 32.* Si, inquit, es innoxia, super tumulum hoc B. Dionisii Martyris sacramentis adfirma. Faciam, inquit pater. Tunc inito placito, ad Basilicam Martyris sancti conveniunt. Elevatis pater manibus super altarium iuravit filiam non esse culpabilem. Et *lib. 8. cap. 16. ibi ad Basilicam beati Martini, & sacramento*

me exuens, innocens redibo. Et lib. 1. de miraculis, cap. 33. Quidam tempore Felicis Biturigum Episcopi vicinos suos quodam pro crimine impetebat; quos cum plerumque verbis procacibus lacefferet, ac iudicio publice provocaret, decretum est sententiam Primorum urbis, ut se ab hac noxa, qui impetebantur, sacramento purgarent. Ingressique in ejus memorataedis altare, cum elevatis manibus sacramenta profferrent, &c. Marculf. lib. 1. formul. cap. 38. Se dum inter se contendere, sic eisdem a proceribus nostris, in quantum illustri vir ille Comes Palatii nostri testimonio ait, fuit iudicatum, ut de quinque denominatis, idem ille apud tres, & alios tres, sua manu septimam, tunc in Palatio nostro super capellam Domini Martini, ubi reliqua sacramenta percurrunt, debeant conjurare. Plura congesserunt Zerda in adverb. cap. 122. num. 14. Baronius, & Coriolanus anno 412. Ferrandus lib. 2. disquisit. reliq. cap. 3. a num. 3. Lantdmeter. lib. 2. de veteri cleric. cap. 108. & hac purgatio manufacta dicitur lib. 2. feud. tit. 27. §. si rufficus, ibi: Et manu propria singula cum sacramento idoneum se facere. In Capitularibus Caroli, lib. 1. cap. ult. apud Arnulfum in Synodo habita Durocortori Rhemorum can. 30. Postquam peroravero, me dexteram esse sacramento firmabo. D. Bernardum epist. 235. Nisi Decanus, quod obiectum ei fuerat, propria manus iuramento repelleret. Illustrat Jurctus in not. ad Ivonem Carnot. epist. 206.

fuisse, veteribus constat; ideo manus attollere jurantes solebant. Gregorius Turonensis lib. 1. cap. 32. ibi: Elevatisque super altarium manibus juravit. Lucanus.

Elevatisque altè promissere manibus.

Ideo in Concilio Triburienfi, cujus verba reperuntur apud Gratianum in cap. si quis 2. quest. 5. ubi agitur de Presbyterorum juramento, dicitur: Manus enim, per quam corpus, & sanguis Christi conficitur, juramento polluetur? Absit. Itaque in capitularibus Caroli, lib. 3. cap. 4. & 10. & lib. 5. cap. 125. per juro jubetur manus amputari; & factum refert Hermoldus in historia Sclavorum lib. 1. cap. 29. ibi: Rudolfus vulneratus in manu dextra fugit Marcipolim, mortique jam proximus dixit ad familiares suos, videtis manum dexteram meam de vulnere sauciam? Hac ego juravi Domino Henrico, ut non nocerem ei, nec insidiarer glorie ejus: sed jussio Apostolica, Pontificumq; petivo me ad id deduxit, ut juramenti transgressor honorem indebitum mihi usurparem: quis igitur finis nos exceperit, videtis, quia in manu, unde juramenta violavi, mortale hoc vulnus accepi? Illustrat Cironius in presenti, & lib. 2. obs. cap. 11. Le-maistre de jurib. eccles. lib. 3. cap. 7.

Ratio presentis assertionis, quare videlicet illi, qui infamia laborat, cujus delictum probari nequit, iungitur purgatio canonica, provenit ex eo; nam cum fatius sit purgatus esse, quam suspectos, ut Alexand. Magnus agebat apud Quintum Curtium lib. 7. ideo Ecclesia, quæ optat in suis ministris, & fidelibus Catholicis crimina radicibus abolere, nec eorum suspicionem in eis sustinet, statuit, ut cum aliquis laborat infamia alicujus delicti, quod probari nequit, teneatur purgari ab ea suspitione proprio juramento, & compurgatorum, qui jurant credere se, reum vera jurare, ut ita immunis reus ab objecto crimine reddatur. Sinesius epist. 44. ad Joannem quendam de gravi crimine suspectum, ita scribit: Tamest forte apud Deum innocens sis, & sceleris expertus, qui execrandum hoc facinus nec factis, nec consiliis admiseris, nondum te tamen apud nos homines innocentem videris, quando purgatus non fueris. Et qui in hac purgatione deficit, tanquam convictus poenâ ordinariâ punitur, cap. de hoc 11. cap. 13. de simonia. Faciunt singularia loca sacræ paginæ, Exodi cap. 22. ubi ita legitur: Si quis commendaverit amico pecuniam, aut vas in custodiam, & ab eo qui susceperat, ablata fuerint, si invenitur fur, duplum reddet; si latet fur, dominus domus applicabitur ad Deos, & jurabit quod non extenderit manum in rem proximi sui ad perpetrandam fraudem. Et Deuteron. cap. 21. ubi patratâ in agro cæde, ignotoque adhuc post sedulam inquisitionem auctore, vult Deus, ut propinqui loci, Præsides, ac Prælati cæsa vitula, fracta que cervice, quasi umbratile supplicium de homicida sumant; adesse siquidem debent majores natu civitatis illius, qui & manus lavare suas debent super vitula cæsa, & rei sacræ interpositione protestari, se innocios esse, & auctoris ignaros Rectè ergo Ecclesia, juxta leges, & consuetudines apud tot gentes receptas, & usitatas statuit, ut infamia notati, si delictum probari nequeat, juramento præstito purgare se teneantur; non tamen hac purgatio facile indicenda est, nec ex alia serè causa, quam scandali tollendi gratia.

8. Traditur ratio decidendi.

7. Nec tantum in hac purgatione reus ipse jurat, verum & alii tres, quinque; duodecim, aut amplius, juxta qualitate personæ, quæ accusatur, aut gravitatem delicti; qui appellantur juratores sacramentales, ut constat ex l. Salica, tit. 50. & 55. auctore vitæ sancti Eligii lib. 2. cap. 2. apud Surium ibi: Lata sententia est, ut vir ille cum multis aliis juraret. Sic enim apud Francos in more positum est. Verum Abbas omnibus aliis remisit juramentum, ne alterius flagitio implicarentur: solus ille agri usurpator procerum sententiam jurare jussus est. Ex legibus Bajubar. tit. 2. cap. 12. ibi: Cum duodecim sacramentalibus juret delicta sua, vel duo campiones propter hoc pugnent. Gregorius Turon. lib. 8. cap. 9. Fredegundis Regina cum cunctis prioribus Regni sui, id est tribus Episcopis, & trecentis viris optimis, sacramenta dedere, hunc ex Chilperico Rege generatum esse, & sic suspicio ab animis Regis ablata est. Ex lib. 8. cap. 40. Ille electis duodecim viris, ut hoc scelus perpetraret, advenit. Inde in veteribus legibus reperitur manu quintâ, manu sextâ, duodecima purgari, tit. 6. legum Alemanorum, legitur: Sextâ manu jurare. Et in leg. Ripuar. tit. 35. Septimâ manu fidem facere. Et tit. 14. legum Frisionum: Duodecim a manu obiectu criminis se purificare sacramento. Et passim in hoc titulo dicitur, quartâ aut quinta manu purgari. Et in cap. quotiens 2. q. 5. tertiam manu sui ordinis, & quartâ manu Abbatum, & religiosorum sacerdotum se expurgare. Et in cap. requisisti 13. q. 1. septimâ manu propinquorum jurejurando, tactis sacrosanctis reliquiis diceret: ut etiam in cap. laudabilem, cap. litera, de frigidis. De hoc modo jurandi locus est singularis in prisca lege Alemanorum, tit. 6. ibi: Ista verò sacramenta sic fieri debent, ut illi juratores manus suas supra capsam ponant, & ille solus, cui causa requiritur, verba tantum dicat, & super omnium manus manum suam ponat, ut sic eum Deus adjuvet, vel illa reliquiæ, & illas manus, quas comprehensas habet, ut de illa causa, unde interpellatus est, culpabilis non sit. Manum autem symbolum fidei D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. V.

Y 3 juxta

juxta Concilium Illerdense in cap. Presbyter, 2. q. 4. ibi: Ne populus fidelium scandalum patiat. Quare ubi scandalum, aut infamia non adest, talis purgatio indicenda non est, quia ut ait Cornelius Papa in cap. sacramentum 2. q. 4. Sacramentum à summis sacerdotibus, vel reliquis non nisi pro recta fide exigitur.

9. Nec obstat dubitandi ratio supra adducta, nam Dissolvi- licet in causis civilibus regulariter actore non tur dubi- probante, reus absolvetur; tamen in criminalibus tandi ra- Ecclesia exigit, ut reus probet suam innocentiam, tio. aut saltem cum gravis infamia inde orta est, vel scandalum in populo adest, ut etiam jure civili in gravioribus criminibus, veluti Majestatis, desertæ militiæ, peculatus, non tantum accusator ea, quæ objecit, probare debebat, verum etiam reus, alioquin non absolvetur, et si actor in probatione deficeret, quia purgatio ex parte rei desideratur, l. fallaciter, in fine C. de abolit. Sicut enim in causis civilibus, si dubiæ sint, adsintque conjecturæ, actore non probante reus non absolvitur, sed iudex desert jurandum reo, vel actori, l. admonedi, ff. de jur. and. l. 3. C. de rebus creditis, Novella 124. Justin. Ita etiam in criminalibus, actore non probante, si causa dubia est, propter infamiam & scandalum purgatio per juramentum rectè reo deferretur. Nec obstat textus in d. cap. 1. de accusat. què in

ejus commentario exposui. Nec obstat augmentum deductum ex eo, quod jusjurandum deferri non possit à iudice reo in causis criminalibus. Nam licet satis controversum sit, an jusjurandum deferri possit reo, tam ab actore, quam iudice, in causis criminalibus; placet tamen sententia Fornerii dict. cap. 5. Bronchorst. enantioph. cent. 2. assert. 27. qui asserunt, iudicem tantum purgationis causâ juramentum deferre posse, actorem verò in causis criminalibus civiliter intentatis, non verò criminaliter, illud deferre posse; qui varia jura exponunt. Nec obstat, quod dicebamus, hoc genus probationis fallax esse: tum quia testes in eo deponunt de credulitate: tum quia facillè inter eos collusio dari potest; nam quando testes compurgatores, qui debent esse vicini, juxta supra tradita, deponunt se credere reum jurantem verum dicere, rationem depositionis reddunt, videlicet quia ut vicini, si aliàs esset scilicet delictum admittum, non ignorarent: & ideo testes deponente se scire, qui vicini sunt, plenam probationem facere, post Bartolum in l. 1. ff. de rebus creditis, probat Fachineus lib. 11. contr. cap. 69. per totum. Quod autem colludere possint, non est attendendum, cum nemo credatur immemor salutis æternæ, & cum iuramento omnes illi deponant.

## TITULUS XXXV.

### De purgatione vulgari.

#### CAPVT I.

##### Coelestinus III.



Vra suscepti regiminis nos inducit, ut fratrum nostrorum debeamus respondere consultationibus, & ab eis, quantum humana fragilitas permittit, dubitationis scrupulum amputare. Inde est, quod cum tua fraternitas duxerit Sed. Ap. consulendam, utrum super Ecclesiarum præsentationibus duella debeant sustineri? tuâ duximus sollicitudini respondendum, quod in eo casu, vel in aliis etiam hoc non debes aliquatenus tolerare.

#### NOTÆ.

Coelestinus III. ) Ita etiam legitur in cap. unio. hoc tit. in 2. collect. & in cap. 2. de cleric. pugn.

in duello, in eadem collect. nullibi tamen exprimitur, cui rescribat Pontifex.

#### CAPVT II.

##### Idem Priori sancti<sup>a</sup> Sergii Spoletani.

Significantibus Vv. laico, & fratribus ejus, ad nostram noveris audientiam pervenisse, quo cum quidam eos super furti crimine accusaret, cum eo præter terræ consuetudinem coacti sunt inire duellum, in quo aliis peccatis suis præpedicibus ceciderunt: propter quod post appellationem ad nos<sup>b</sup> interpositam, per Consules Spoletanos bonis fuerunt propriis spoliati: nunc verò furtū apud alios est inventum, &